

Ecologische quickscan Teenstraweg

Definitief, 26 maart 2019

Auteur: drs P.G. Vos

Altenaweg 22
9321 XE Altena
Tel: 050 - 7503817
Email: vos@vos-eo.nl

Inleiding

De opdrachtgever is voornemens om een nieuwe woning te bouwen aan de M.D. Teenstraweg 16 te Den Andel. De bestaande woning en berging worden gesloopt. De werkzaamheden hebben mogelijk effect op beschermde flora en fauna en op beschermde natuurgebieden. Beschermde soorten die in en rond gebouwen verblijven en die met name relevant zijn bij de sloop van gebouwen, zijn de Huismus, vleermuizen en Steenmarter. Verblijfplaatsen van deze soorten zijn het hele jaar beschermd, ook als ze er tijdelijk geen gebruik van maken. Daarnaast kunnen ook beschermde soorten verstoord worden door bouw- en sloopwerkzaamheden, zoals broedvogels, amfibieën en algemene zoogdieren.

Naast soorten die bijzondere bescherming genieten, geldt er een algemene zorgplicht om planten en dieren niet onnodig te verstoren. Daarom dienen flora en fauna en eventuele negatieve effecten in kaart te worden gebracht om deze te kunnen toetsen aan de natuurwetgeving.

Daarom verlangt de gemeente Het Hogeland een ecologisch onderzoek. In veel gevallen is een uitgebreid ecologisch onderzoek niet nodig en kan volstaan worden met een quickscan. In de ecologische quickscan wordt getoetst aan de natuurwetgeving en wordt aangegeven in hoeverre eventueel aanvullend onderzoek nodig is.

Plan- en studiegebied

Het plan- en studiegebied ligt aan de M.D. Teenstraweg 16 te Den Andel (gemeente Het Hogeland) (Bijlage 1). Op het perceel van ca 2500 m² staan een woning en berging. Achterop het perceel staat een schuur/berging. De rest van het perceel bestaat uit een tuin, moestuin, grasland, boomgaard en beplantingen. Het perceel grenst aan de noordzijde aan de Waddendijk en is verder omsloten met akkers (grondgebruik luzerne en raaigrasweide). Aan de westzijde van de Teenstraweg ligt een watervoerende, brakke sloot. Aan de zuidzijde van het plangebied ligt een droge greppel die overgaat in een watervoerende sloot die langs de Teenstraweg (oostzijde) verder naar het zuiden loopt.

Voor inventarisatiedoeleinden wordt een indeling in uurhokken (5x5 km) en kilometerhokken gebruikt om de verspreiding van soorten en vegetaties in kaart te brengen. Het plangebied en de directe omgeving daarvan liggen in het kilometerhok 231-604 (uurhok 03-53).

Methode

Het onderzoek bestaat uit een veldonderzoek op de locatie en bureaustudie. Op 11 januari 2019 is het plangebied bezocht en is de aanwezigheid van natuurwaarden in kaart gebracht. Aangetroffen beschermde plant- en diersoorten zijn genoteerd.

Het veldonderzoek is een momentopname. Aan de hand van literatuur en gegevens van

---

verschillende instanties is onderzoek gedaan om een beeld van de natuurwaarden van het plangebied aan te vullen. Er is daartoe een globale rapportage opgevraagd bij de Nationale Database Flora & Fauna (NDFF). Literatuur betreft onder meer: De Boer P. (2016) *Broedvogels van de Klutenplas in 2016: aantallen en broedsucces*. Sovon Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen. Verdere gegevens zijn verkregen via bij12.nl, groenkennisnet.nl, naturetoday.nl, verspreidingsatlas.nl, vlinderstichting.nl en provinciegroningen.nl.

Resultaten

NDFF

Uit de beknopte levering vanuit de Nationale Database Flora & Fauna (NDFF) blijkt dat vogels goed zijn onderzocht in het kilometerhok. De overige beschikbare gegevens hebben een fragmentarisch karakter (Tabel 1).

Tabel 1. Aantal soorten in het kilometerhok volgens de NDFF.

Soortgroep	Totaal	Beschermd	Overig
Broedvogels	30	30 ¹	(waarvan 8 ² op Rode Lijst)
Wintervogels	170	152 ³	
Vaatplanten	18	-	3 ⁴ op Rode Lijst
Mossen	5		
Korstmossen	3		
Paddenstoelen	niet		
Vleermuizen	niet	In uurhok 6 vleermuissoorten ⁵ (HR)	waarvan 2 op de Rode Lijst ⁶
Overige zoogdieren	7	(3 met provinciale vrijstelling) Waterspitsmuis in uurhok	1 ⁷ Rode Lijst
Amfibieën	niet		
Reptielen	niet		
Vissen	niet		
Dagvlinders	2		
Libellen	niet		
Overige ongewervelden	niet		

¹ Uurhok: o.a. Bruine kiekendief, Kluut, Bontbekplevier (mogelijk), Visdief en Noordse stern (Vogelatlas.nl).

² Uurhok: o.a. Pijlstaart (RL-BE), Bontbekplevier, Slobeend, Visdief, Wintertaling (RL-KW), Gele kwikstaart, Graspieper, Grutto, Tureluur en Veldleeuwerik (RL-GE) (De Boer 2016, Vogelatlas.nl).

³ Uurhok o.a. Kleine Zwaan, Toendrarietgans, Grauwe Gans, Brandgans, Rotgans, Bergeend, Smient, Wilde eend, Slechtvalk, Scholekster, Goudplevier, Kievit, Bonte strandloper, Grutto, Wulp en Tureluur.

⁴ In het uurhok komen voor: Engels lepelblad, Snavelruppia, Zeeweegbree (RL-KW), Gele kornoelje, Kamgras en Kleine ratelaar (RL-GE) (verspreidingsatlas.nl).

⁵ Gewone en Ruige dwergvleermuis, Laatvlieger, Meervleermuis, Rosse vleermuis en Watervleermuis (www.verspreidingsatlas.nl).

⁶ Laatvlieger en Rosse vleermuis (beiden RL-KW) (www.verspreidingsatlas.nl).

⁷ Uurhok: Waterspitsmuis (RL-KW) en Wezel (RL-GE) (www.verspreidingsatlas.nl).

Landschap en beschermde gebieden

Het plangebied ligt in de Noordpolder, tegen de deltadijk aan. Het betreft een polder die tweehonderd jaar geleden is ingedijkt met een opstreckende verkaveling. Het is grotendeels in gebruik als akker en grasland. Uitzonderingen vormen de verspreid liggende erven en enkele natuurgebieden (zie onder). Slechts op de erven komen bomen en struiken voor. Tijdens het veldbezoek stond er weinig water in de sloten rond het plangebied. Het water in de omgeving van de deltadijk is brak. De zone langs de dijk kan door wadvogels gebruikt worden om te rusten en te overtuigen als de kwelders zijn ondergelopen. De graslanden en akkers vormen een foerageergebied voor ganzen.

Het plangebied ligt buiten, maar grenst aan, het Natuurnetwerk Nederland en aan Natura 2000-gebied de Waddenzee. Binnen de deltadijk grenst het plangebied aan een luzerneakker die onderdeel is van het Natuurnetwerk Nederland. Het is in beheer bij het Groninger Landschap, maar er is in het provinciaal Natuurbeheerplan geen beheertype vastgesteld. De akker biedt broedbiotoop voor de Bruine kiekendief waarvoor de Waddenzee aangewezen is als Natura 2000-gebied. Anno 2018 broedt tweederde van de bruine kiekendieven in Groningen op akkers of in smalle rietslootjes. Als foerageerbiotoop voor aangewezen ganzensoorten is de waarde van luzerne laag (behalve als het nieuw gezaaid wordt). Een bijzondere functie als hoogwatervluchtplaats als de kwelders zijn ondergelopen (storm/springtij) wordt niet verwacht, mede vanwege de nabijheid van de Klutenplas dat een aantrekkelijk gebied vormt voor wadvogels.

Binnen de deltadijk, op een kilometer ten westen van het plangebied ligt de Klutenplas, behorend tot Natura 2000-gebied de Waddenzee. Voor de Kluut is het gebied één van de belangrijkste broedgebieden in de regio (De Boer, 2016). Er is een langjarige reeks van tellingen voor dit gebied beschikbaar. In 2016 zijn er 18 soorten broedvogels vastgesteld, waaronder Visdief en Noordse stern (eveneens soorten waarvoor de Waddenzee als Natura 2000-gebied is aangewezen). Verder vormt de Klutenplas een aantrekkelijke hoogwatervluchtplaats voor wadvogels als de kwelders zijn ondergelopen. In dit gebied is verder de brakke waterplant *Snavelruppia* (RL-KW) vastgesteld.

Achter de deltadijk liggen de kwelders van Natura 2000-gebied de Waddenzee. De Waddenzee vormt functioneel een ecologische eenheid met de stranden, duinen en kwelders evenals met de Noordzeekustzone, waarmee het gebied door het in- en uitstromende water onlosmakelijk is verbonden. Het gebied is verbonden met gebieden wereldwijd, namelijk door de vissen en trekvogels die elders foerageren, broeden en/of overwinteren. Het belang van de Waddenzee voor vogels is behalve kwalitatief ook kwantitatief van aard; door de grote omvang van de Waddenzee is de populatiegrootte van veel diersoorten, met name kustgebonden vogels, afhankelijk van dit gebied. Steltlopers en watervogels uit broedgebieden die zijn gelegen in een wijd arctisch en boreaal gebied van Canada, Groenland, Scandinavië, Rusland en oostelijk Siberië tot voorbij het Taymir schiereiland gebruiken de (inter)nationale Waddenzee als overwinteringsgebied of als pleisterplaats op weg naar overwinteringsgebieden langs de westkust van Afrika tot in Zuid-Afrika (o.a. Banc d'Arguin in Mauretanië). Dit illustreert heel sterk de afhankelijkheid van

substantiële aandelen van de wereldpopulatie van een flink aantal soorten vogels van de natuurlijke draagkracht van de Nederlands-Duits-Deense Waddenzee (Natura 2000-beheerplan).

Vaatplanten, (korst)mossen en paddenstoelen

De beplantingen bestaan uit algemene soorten bomen en struiken. Het grasland is plaatselijk relatief rijk aan soorten grassen en kruiden. Van de minder algemene soorten wordt het Kamgras (RL-GE) verwacht. Van de mossen en korstmossen worden algemene soorten verwacht. Bijzondere biotopen voor deze soortgroepen zijn niet aanwezig. Met name in het wat soortenrijkere grasland kunnen ook minder algemene soorten paddenstoelen worden verwacht. Beschermde soorten uit deze vier soortgroepen zijn uitgesloten op basis van het biotoop en de bekende verspreiding in Nederland.

Vleermuizen

In het plangebied bevinden zich enkele gebouwen en dikkere bomen (essen). Verblijfplaatsen van vleermuizen zijn niet uitgesloten in de woning. De kopse gevels hebben geschikte invliegplekken voor vleermuizen tussen de muur en de overstekende dakpannen. Soorten die gebruik kunnen maken van dergelijke plekken zijn Laatzvlieger, Gewone en Ruige dwergvleermuis. Gezien het zeer open landschap is het de vraag of er jaarrond vleermuizen aanwezig zijn. Omdat de locatie op een trekroute van de Ruige dwergvleermuis ligt, is te verwachten dat deze soort er in het voor- en najaar aanwezig is. Verblijfplaatsen in spouwmuren zijn uitgesloten omdat de spouwspleten erg smal zijn (kleiner dan 1 cm) en zich in de meeste gevallen laag in de muren bevinden. De gevelbetimmeringen sluiten strak aan op de stenen muren.

De beide bergingen bestaan uit golfplaten op een houten skelet. Dergelijke bouwwerken zijn ongeschikt, omdat er geen verborgen ruimtes zijn en de temperatuurschommelingen van de muren groot. Sporen van vleermuizen zijn eveneens niet aangetroffen.

Holtes in bomen zijn niet aanwezig. Boombewonende vleermuissoorten zijn uitgesloten.

Voor zover het plangebied een foerageerfunctie heeft, hangt deze direct samen met de verblijfplaatsfunctie zoals hierboven beschreven. Een functie als vliegroute is uitgesloten.

Overige zoogdieren

Het plangebied grenst aan een muizenrijke luzerneakker. Er zijn algemene zoogdieren te verwachten, zoals Mol, (spits)muizen, Haas, Vos en Ree. Verder kunnen er marterachtigen voorkomen, zoals Wezel. Op basis van de afwezigheid van sporen zijn vaste verblijfplaatsen van de Steenmarter in de gebouwen uitgesloten. Op basis van de afwezigheid van moerasachtig biotoop is de Waterspitsmuis uitgesloten in het plangebied.

Vogels

De tuin is vanwege de kleinschaligheid en afwisseling aantrekkelijk voor vogels. Omdat de omgeving zeer open is, is de broedvogelbevolking waarschijnlijk niet sterk ontwikkeld, maar juist in het voor- en najaar vormt het een aantrekkelijk rustgebied voor allerlei zangvogels die langs de kust trekken.

De aanwezigheid van jaarrond beschermde nesten van de Huismus kunnen op basis van het veldbezoek niet worden uitgesloten. Het pannendak biedt nestelmogelijkheden voor deze soort. Gezien de geïsoleerde ligging is de kans op aanwezigheid gering. Overige jaarrond beschermde nesten zijn uitgesloten omdat vastgesteld is dat grote nesten (van de meeste soorten) afwezig zijn en voor andere soorten (bijv. Gierzwaluw) geen nestelmogelijkheden zijn.

De omliggende akkers vormen het broedgebied voor weide- en akkervogels, foerageergebied voor ganzen en steltlopers en mogelijk een rustfunctie als de kwelders zijn ondergelopen.

Amfibieën

De tuin rond de woning vormt een landbiotoop voor algemene soorten amfibieën. In hoeverre deze soorten aanwezig zijn, is zeer de vraag, vanwege de afhankelijkheid van zoet water als voortplantingsbiotoop. De sloten in de directe omgeving zijn zeer ondiep en voeren brak water.

Dagvlinders en libellen

In het plangebied komen algemene soorten dagvlinders en libellen voor. Het biotoop is ongeschikt voor de beschermde en zeldzame dagvlinders en libellen.

Overige soortgroepen

Reptielen zijn uitgesloten op basis van de bekende verspreiding. Beschermde vissoorten zijn uitgesloten op basis van de bekende verspreiding en het biotoop. In het plangebied en de directe omgeving ervan komen algemene soorten ongewervelde dieren voor. Overige beschermde soorten zijn uitgesloten op basis van de bekende verspreiding en het biotoop.

Effecten

Werkzaamheden en uitstraling

De woning en de berging die daar direct naast staat, worden gesloopt. Op dezelfde plaats verrijst een nieuwe woning. Als gevolg van de werkzaamheden wordt het omliggende erf verstoord. Tijdens de werkzaamheden is er lokaal uitstraling van stikstof, geluid en stof en vinden bewegingen plaats van mensen en machines, en aan- en afvoer van materialen.

Voor de toetsing is er van uitgegaan dat de werkzaamheden overdag worden uitgevoerd en dat het werktein 's nachts niet wordt verlicht.

De werkzaamheden zijn gepland vanaf het najaar van 2019.

Effecten op beschermde gebieden

Vanuit het Natura 2000-gebied kan externe werking gelden. Dit betekent dat activiteiten die buiten het Natura 2000-gebied plaatsvinden, maar van invloed zijn op kenmerkende waarden van het gebied, beoordeeld moeten worden. Externe werking kan ook gelden als aangewezen soorten zich buiten het Natura 2000-gebied begeven. Er zijn vijf effecten aan te geven:

1. De bij de sloop en bouw vrijkomende stikstof heeft mogelijk een vermistende werking op de kwelders, in het bijzonder de habitattypen H1310A en H1330A. Uit een proefberekening in Aeries blijkt dat de hoogste emissiewaarde 0,22 mol/ha/jaar is.
2. De werkzaamheden verstoren broedende vogels waarvoor de Waddenzee is aangewezen, met name de op korte afstand in de luzerne of op de kwelders broedende Bruine kiekendief;
3. De werkzaamheden verstoren foeragerende ganzen waarvoor de Waddenzee is aangewezen. Dit kan alleen optreden als de werkzaamheden plaatsvinden in de periode oktober tot en met maart en dan alleen voor werkzaamheden waar veel geluid bij kan vrijkomen, zoals bij het heien van de fundering volgens de traditionele methode van heien;
4. De werkzaamheden verstoren wadvogels die door het onderlopen van de kwelders binnendijks rusten. Het gaat waarschijnlijk om lage aantallen vogels en het effect heeft een incidenteel karakter;
5. De geluiden die geproduceerd worden in het plangebied reiken tot in het Natura 2000-gebied, waardoor daar dieren worden verstoord (hoofdzakelijk als er geheid wordt volgens traditionele methode).

Effecten op vleermuizen

Er verdwijnen mogelijk verblijfplaatsen van vleermuizen. Er wordt op basis van de geschiktheid van de woning uitgegaan van twee paar- en winterverblijfplaatsen met maximaal tien dieren per verblijfplaats. Het met de verblijfplaatsen samenhangende foerageergebied blijft in stand. Vliegroutes worden niet aangetast.

Effecten op overige zoogdieren en amfibieën

Zoogdieren en amfibieën kunnen in en rond de gebouwen aanwezig zijn. Wanneer er gewerkt wordt, terwijl deze dieren aanwezig zijn, kunnen ze verstoord, verwond of gedood worden. Het gaat om algemene soorten.

Effecten op vogels

Bij de sloop gaan mogelijk jaarrond beschermde nesten van de Huismus verloren. De kans hierop is gezien de geïsoleerde ligging gering. De werkzaamheden worden uitgevoerd buiten de broedperiode. Broedende vogels worden niet verstoord.

Effecten op overige soorten

Op de plek van de werkzaamheden worden algemene plant- en diersoorten tijdelijk verstoord. Negatieve effecten op lokale populaties zijn uitgesloten.

Toetsing

Werkzaamheden die negatieve effecten hebben op de instandhoudingsdoelstellingen van Natura 2000 mogen niet zonder meer plaatsvinden.

De hoogste emissiewaarde die bij de proefberekening gevonden is (0,22 mol/ha/jaar) is hoger dan 0,05 mol (verwaarloosbaar), maar is lager dan de waarde van 1 mol/ha/jaar waarvoor een

---

vergunning nodig is. Voor de bouw van woningen geldt in dit kader geen melidingsplicht voor de Wet natuurbescherming. Vervolgstappen zijn niet nodig.

Om negatieve effecten op Natura 2000 zoveel mogelijk te beperken, kunnen de werkzaamheden waarbij potentieel het meeste geluid optreedt (heien) het beste plaatsvinden in de periode augustus-september. Als deze planning niet mogelijk is, zou heien nog plaats kunnen vinden in de maand oktober. Uit het meest recente rapport van SOVON over watervogels in Nederland (2016/2017) blijkt dat in oktober nog niet de helft van het aantal overwinterende ganzen aanwezig is. Met het gegeven dat de winter de laatste jaren pas vanaf november invalt en er juist aan het begin van de winter nog veel oogstresten aanwezig zijn, kunnen negatieve effecten van verstoring op foeragerende ganzen worden uitgesloten.

Het verwijderen van nesten en verblijfplaatsen van Huismus en vleermuizen is vanuit de Wet natuurbescherming niet toegestaan. Er is een grote kans dat vleermuizen gebruik maken van de woning als paar- en winterverblijfplaats. Het gebruik als kraamverblijfplaats of massawinterverblijfplaats is zeer onwaarschijnlijk, omdat de omgeving weinig geschikt is voor vleermuizen. Vanwege de geïsoleerde ligging worden er eveneens geen huismussen verwacht. Daarom wordt in dit rapport op basis van gebouwkenmerken uitgegaan van het verdwijnen van twee paar- en winterverblijfplaatsen waarvoor mitigerende maatregelen genomen moeten worden. Om er zeker van te zijn dat er geen kraamverblijfplaatsen aanwezig zijn en nesten van de Huismus aanwezig zijn, wordt geadviseerd hiervoor een nader onderzoek uit te voeren en de resultaten zo snel mogelijk door te geven aan het bevoegd gezag.

Voor de Huismus kan worden aangenomen dat er geen broedende mussen aanwezig zijn als er tijdens twee gerichte veldbezoeken in april met een tussentijd van tien dagen geen aanwezigheid kan worden aangetoond. Als er wel huismussen aanwezig zijn, vormt het geschatte of vastgestelde aantal nesten de basis van compensatie.

Voor vleermuizen kan in april volgens protocol één bezoek worden gebracht. Wanneer in april blijkt dat er geen huismusnesten en geen vleermuizen onder het pannendak zitten, kan een deel van de pannen, zoveel als nodig) worden verwijderd om te zoeken naar vleermuissporen. Wanneer er weinig of geen uitwerpselen worden aangetroffen, kunnen kraam- en massawinterverblijfplaatsen worden uitgesloten. Als het pannendak niet geïnspecteerd kan worden vanwege aanwezige vleermuizen en huismussen, kunnen in de periode half mei tot half juli nog twee bezoeken worden gebracht. Op deze wijze wordt een zo volledig mogelijke onderbouwing gegeven.

In het kader van de compensatie moet een activiteitenplan worden opgesteld, waarin onder meer de werkwijze bij sloop wordt beschreven en de manier waarop compensatie plaatsvindt. In dit kader is het van belang om tijdig vervangende verblijfplaatsen te realiseren. Voor winterverblijfplaatsen is dit niet mogelijk, maar voor zomer- en paarverblijfplaatsen wel. Om vanaf augustus te kunnen slopen, moeten voor half februari 2019 vier houten vleermuiskasten worden opgehangen (twee kasten in de bomen aan de zuidwestzijde, twee aan de schuur/berging

aan de noordzijde van het plangebied). Nestkasten voor de Huismus moeten tenminste drie maanden voor sloop gerealiseerd zijn. In de nieuwbouw moeten inbouwvoorzieningen worden opgenomen.

In Tabel 2 zijn de effecten en vervolgstappen samengevat.

Tabel 2. Samenvatting effecten en vervolgstappen.

	Optreden van effect	Advies/vervolgstappen
Natura 2000		
Stikstof	Gering	Geen vervolgstappen
Broedvogels	Indien heien tijdens broedperiode	Niet heien in periode maart t/m juli
Ganzen en rustende vogels	Indien heien tijdens winter	Niet slopen/heien in periode november t/m april of geluidsarme methode (zoals gebruik van drukpalen).
Soortenbescherming		
Vleermuizen	Mogelijk verdwijnen paar- en winter verblijfplaatsen.	Nader onderzoek om kraamverblijfplaatsen uit te sluiten.
Zoogdieren en amfibieën	Mogelijk verstoren, verwonden en doden	Zorgplicht (automatische vrijstelling in het kader van ruimtelijke inrichting en beheer
Vogels	Geringe kans op verdwijnen jaarrond beschermde nesten Huismus, verstoren overige broedvogels	Nader onderzoek Huismus om soort uit te sluiten, niet heien in periode maart t/m juli
Overige soorten	Mogelijk verstoren, verwonden en doden	Zorgplicht
Samenvatting		Beste werkperiode voor slopen en heien: augustus-september, eventueel uitwijken naar oktober
		Nader onderzoek vleermuizen en Huismus

Conclusies en advies

De voorgenomen sloop en nieuwbouw van de woning vindt plaats in de nabijheid van Natura 2000-gebied de Waddenzee. De emissie van stikstof ligt beneden de waarde waarvoor een vergunning nodig is. Vanuit Natura 2000 is de voorkeursperiode voor (eventueel) heien (volgens de traditionele methode met verreichend geluid) de periode augustus-september, maar is dit eventueel ook in oktober nog mogelijk.

Vanuit de soortenbescherming zijn nesten en vaste verblijfplaatsen niet uitgesloten. Uitgegaan wordt van twee paar- en winterverblijfplaatsen van de Ruige dwergvleermuis. Om andere functies uit te sluiten, is nader onderzoek nodig. Voor tijdige vervanging van verblijfplaatsen is

geadviseerd vóór half februari 2019 vier vleermuiskasten op te hangen (eisen volgens *Kennisdocument Gewone dwergvleermuis*).

Daarnaast geldt een algemene zorgplicht. Het verstoren, verwonden of doden van dieren (en planten) moet zoveel mogelijk worden voorkomen. Wanneer er bijvoorbeeld amfibieën worden aangetroffen op de bouwplaats kunnen deze het beste worden opgepakt en verplaatst naar een plek in de omgeving, buiten de invloedssfeer van de werkzaamheden.

Bijlage 1. Ligging plangebied ten opzichte van het Natuurnetwerk Nederland
(bron: provincie Groningen)

